

**Unios notatserie
nr. 4/2017**

**Unios
kommentarer til
regjeringens forslag til
Revidert budsjett 2017 og
Kommuneproposisjonen
2018**

**Brev til Finanskomiteen og Kommunal- og forvaltningskomiteen
19. mai 2017**

Innhold	Side
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	5
Skatter og avgifter	7
Arbeidsmarkedet.....	10
Kommuneøkonomien	12
Spesialisthelsetjenesten	14
Kunnskap i front	15

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 5 2009 Offentlig tjenestepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 2 2010 Ny pensjonistbeskatning - kommentarer til regjeringens forslag
- Nr 3 2010 Skattlegging av pensjonsinntekt - Unios høringssvar
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde - privat tjenestepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenestepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios høringssvar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenestepensjon
- Nr 4 2013 Unios hovedkrav og forventninger til en ny regjering
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenestepensjon fra 2015
- Nr 4 2014 Handelsavtaler og handel med tjenester
- Nr 6 2014 Offentlig tjenestepensjon målt mot andre tjenestepensjonsordninger
- Nr 2 2015 Realinntektsnedgang for alderspensjonister og minstepensjonister
- Nr 5 2015 Produktivitet – Unios kommentarer til Produktivitetskommisjonens innstilling
- Nr 2 2016 Produktivitet II – Unios kommentarer til Produktivitetskommisjonens andre innstilling
- Nr 3 2016 Hvor høy avkastning bør det forutsettes for innskuddspensjon?
- Nr 4 2016 Regjeringen vil ikke forhandle offentlig tjenestepensjon
- Nr 7 2016 Innskuddspensjon – arbeidsgivers drøm
- Nr 8 2016 Cappelen-utvalget
- Nr 9 2016 Unios kommentarer til Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2017
- Nr 1 2017 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2018-budsjettet
- Nr 2 2017 Ny realinntektsnedgang for alderspensjonistene
- Nr 3 2017 Trygdedrøftingene 2017
- Nr 4 2017 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2017 og Kommuneproposisjonen 2018

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Unios 10 krav

1. Unio krever forsterket kamp mot den høye arbeidsledigheten. Hovedproblemet i norsk økonomi er svak vekst og at det skapes for få arbeidsplasser. Sysselsettingen står stille. Hvis antall sysselsatte som andel av befolkningen i arbeidsdyktig alder hadde vært den samme som før oljeprisfallet ville 86 000 flere personer vært i arbeid.
2. Unio krever at tiltakene settes inn der de trengs mest. Innretningen av finanspolitikken må vris fra skattelette til bruk av budsjettets utgiftsside. Offentlige bygg trenger vedlikehold. Styrk offentlige velferdstjenester og innsatsen for kompetanse, forebygging, forskning, omstilling, trygghet og nye arbeidsplasser. En solid offentlig forskningsinnsats er viktig for kvalitet og kunnskapsutvikling i det offentlige tjenestetilbudet og for å støtte det grønne skiftet.
3. Unio krever at de ordinære arbeidsmarkedstiltakene styrkes med 2000 plasser i andre halvår og at NAV selv må gjennomføre flere tiltak i egenregi for å styrke «A-en i NAV»
4. Unio krever at alderspensjonene reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, etter Stortingets intensjon. Struktureffekter i arbeidsmarkedet ga statistisk sett lavere målt lønnsvekst enn lønnsveksten i de enkelte forhandlingsområdene. Dette må ikke gi fradrag i årets regulering. En slik regulering kan (del)finansieres med forslaget om å øke minstefradraget for pensjonsinntekt.
5. Unio krever at regjeringen raskt tar initiativ til å opprette et Teknisk beregningsutvalg for statsbudsjettens virkning på utslippene av klimagasser.
6. Unio krever at kommunesektorens frie inntekter justert for befolkningsvekst mv. styrkes med 2 mrd. kroner i 2018 i tillegg til ekstraordinære midler til vedlikehold og raskere integrering av asylsøkere. Bibliotekenes rolle i integreringsarbeidet må styrkes. Det er nødvendig å øremerke 500 mill. kroner til opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering, samt en forpliktende opptrappingsplan for helsestasjon- og skolehelsetjenesten, slik at de tildelte midlene tilføres formålet.
7. Unio krever reversering av kutt i spesialisthelsetjenesten på 500 mill. kroner begrunnet i lavere forventede pensjonskostnader og lavere ISF-aktivitet. Regjeringen ligger 3 mrd. kroner under løftet om 12 mrd. kroner til spesialisthelsetjenesten i perioden.
8. Unio krever en strengere pedagognorm i barnehagen og grunnskolen, for å sikre at bevilgningen til økt lærertetthet og tidlig innsats, rent faktisk kommer barnehagebarn og elever til gode.
9. Unio krever en styrking av NOKUTs budsjett med 10 mill. kroner, slik at kvalifikasjonsvurdering for flyktninger kan iverksettes, og saksbehandlingstiden for generelle godkjenninger ikke øker ytterligere.
10. Unio krever tilskudd til bygging av 500 nye studentboliger i år. Det bør bygges minst 3000 nye studentboliger årlig til det er oppnådd 20 pst dekningsgrad.

19.5.2017

Unios kommentarer til Revidert budsjett 2017 og Kommuneproposisjonen 2018

Hovedproblemet i norsk økonomi er svak vekst og at det skapes for få arbeidsplasser. Sysselsettingen har stått stille i flere år, med en nedgang på 14 000 personer siden 1. kvartal i fjor. Sysselsettingsandelen faller. Hvis antall sysselsatte som andel av befolkningen i arbeidsdyktig alder hadde vært den samme som før oljeprisfallet, ville 86 000 flere personer vært i arbeid. Finanspolitikken må vris fra skattelette til bruk av budsjettets utgiftsside. Offentlig velferdstjenester og innsats for kompetanse, forebygging, forskning, omstilling, trygghet og nye arbeidsplasser må styrkes. Politikken må sette kunnskap i front. De som satser på kompetanse og utdanning vil komme best ut av de globale omstillingene. Vi må tørre å se lenger enn ett budsjettår. Det er god lønnsomhet i god forebygging både innen helse, utdanning, trygghet og integrering. Rettferdig omstilling krever økt innsats mot den høye arbeidsledigheten og sterke tiltak mot den økende ulikheten. Den norske arbeidslivsmodellen forutsetter høy organisasjonsgrad og økt oppslutning om de landsomfattende tariffavtalene. Regjeringen må følge opp Cappelen-utvalget og sammen med partene styrke organisasjonsgraden i arbeidslivet.

Internasjonal økonomi

Veksten i verdensøkonomien er fortsatt moderat, selv om den har tatt seg noe opp det siste halve året ifølge IMF. Flere land fører nå en mer ekspansiv politikk og arbeidsledigheten fortsetter å falle. Usikkerheten er derimot stor, lav produktivitetsvekst, økonomisk utenforskap og økte forskjeller i mange land legger en demper på vekstmulighetene. Avtakende vekst i Sverige trekker ned etterspørselen rettet mot Norge. Våre handelspartnere ventes derfor samlet ikke å bidra til ytterligere vekst i etterspørselen etter norske varer og tjenester de neste årene.

Tabell 1: Økonomiske indikatorer for USA, Euro-landene og Kina, prosent

	USA				Euro-landene				Kina			
	Gj.sn. 2003- 2007	2017	2018	2019	Gj.sn. 2003- 2007	2017	2018	2019	Gj.sn. 2003- 2007	2017	2018	2019
BNP-vekst	2,9	2,3	2,5	2,1	2,2	1,7	1,6	1,6	11,7	6,6	6,2	6,0
Inflasjon	2,9	2,7	2,4	2,6	2,2	1,7	1,5	1,6	2,6	2,4	2,3	2,6
Arbeidsledighet	4,7	4,8	4,6	4,4	8,7	9,4	9,1	8,8	4,2	4,0	4,0	4,0
Offentlig nettogjeld i pst av BNP	44,4	82,4	83,1	85,0	47,8	66,3	65,3	63,9				

Kilde: IMF World Economic Outlook april 2017.

Europa har svakt fallende ledighet fra et meget høyt nivå. Samlet etterspørsel er for svak. Lønnsandelen i mange europeiske land har gått drastisk ned og det er bare svake tegn til at næringslivsinvesteringene øker, disse ligger fortsatt ikke høyere enn de var for 15 år siden. Europa trenger felles ekspansjon for å få ledigheten ned, det trengs investeringer i infrastruktur og velferd «på europeisk nivå».

USA har relativt lav arbeidsledighet, veksten tar seg litt opp, men investeringene er fortsatt lave. Sysselsettingsraten i USA har kommet svakt opp de siste fem årene, men mange av de nye jobbene er lavproduktive og dårlig betalt. Framvoksende økonomier ventes å ta seg betydelig opp de neste to årene.

I Kina avtar veksten ned mot 6 pst i 2019 etter mange år med vekstrater rundt 10 pst. Dette gir svakere vekst i verdenshandelen. Samlet venter SSB at veksten hos våre handelspartnere de neste årene vil ligge flat og isolert sett ikke gi noe økt bidrag til etterspørsel etter norske varer og tjenester.

Norsk økonomi

Arbeidsledigheten i Norge er fortsatt høy selv om både Arbeidskraftundersøkelsen og de registrerte ledighetstallene nå viser en svak nedgang. I Revidert budsjett legger regjeringen til grunn at AKU-ledigheten vil gå ned fra 4,7 pst av arbeidsstyrken i 2016 til 4,3 pst i 2017. Lavere arbeidsledighet skyldes derimot ikke vekst i sysselsettingen, til det skapes det for få arbeidsplasser, men uttrekning, utstøting og overgang til utdanning eller passivitet.

Svak vekst og sysselsetting på stedet hvil

Hovedproblemet i norsk økonomi i 2017 er fortsatt svak vekst og at det skapes for få arbeidsplasser. Andelen av den yrkesaktive befolkningen som er i arbeid fortsetter å synke. Regjeringen anslår at antall sysselsatte personer vil vokse med 0,6 pst i år, litt svakere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet fra i fjor høst, og for lite til å få ledigheten ned alene. Dette understrekes ytterligere av at timeverksveksten er nedjustert mer enn antall sysselsatte personer fra 0,4 prosent i Nasjonalbudsjettet til 0,1 prosent i Revidert budsjett.

Til tross for dette bruker regjeringen lite av det nye handlingsrommet på områder som kan øke sysselsettingen. Offentlig sektor brukes ikke for å få ledigheten ned. Revidert budsjett anslår veksten i fastlandsøkonomien til 1,6 pst i år, svakere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet fra i høst. Regjeringen legger opp til å bruke 2,9 pst av oljefondet, det er marginalt lavere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet som var 3,0 pst.

Regjeringens ledighetsanslag for optimistiske?

Unio mener det kan stilles spørsmåltegn ved om det reviderte budsjettopplegget leverer på lavere ledighet. Budsjettanslagene kan være for optimistiske. Vekstanslagene for både privat konsum, oljeinvesteringer og tradisjonell eksport er nedjustert i forhold til Nasjonalbudsjettets anslag. Anslaget for vekst i fastlandsøkonomien er nedjustert. Og sysselsettings- og timeverksveksten er nedjustert. Likevel venter regjeringen nå at arbeidsledigheten vil være 0,3 prosentpoeng lavere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet.

Tabell 2: Økonomiske anslag for norsk økonomi 2016-2019, prosentvis endring fra året før der annet ikke er oppgitt

	2016	2017			2018		2019
	FIN mai 17	FIN okt 16	SSB mars 17	FIN mai 17	SSB mars 17	FIN mai 17	SSB mars 17
Privat konsum	1,6	2,3	2,2	2,1	2,6	2,5	2,3
Offentlig konsum	2,3	1,7	1,7	1,9	1,7	..	1,9
Br.inv. i utvinning og rørtransport	-14,7	-10,0	-7,0	-11,6	-0,1	-4,0	6,2
Br.inv. fastlandsbedrifter	2,8	4,4	4,2	4,5	3,6	4,8	4,0
Boliginvesteringer	9,9	5,6	9,2	7,9	-0,8	3,8	-4,1
Br.inv. i offentlig forvaltning	6,1	5,1	5,1	5,1	2,3	..	2,3
Eksport tradisjonelle varer	-8,2	4,6	2,2	2,8	4,0	5,5	4,1
Import tradisjonelle varer	-8,2	3,6	1,5		3,1		4,2
BNP Fastlands-Norge	0,8	1,7	1,8	1,6	2,4	2,4	2,2
- industri og bergverk	-4,5		0,7		1,1		0,8
Sysselsatte personer	0,1	0,7	0,6	0,6	1,0	0,9	0,9
AKU-ledighet, nivå	4,7	4,6	4,4	4,3	4,2	4,1	4,1
Årslønn	1,7	2,7	2,3	2,4	3,1	..	3,1
KPI	3,6	2,0	2,0	1,9	2,1	1,6	2,2
KPI-JAE	3,0	2,1	1,7	1,7	2,0	1,8	2,0
Sparerate husholdningene, nivå	7,1		7,4		6,8		6,4
3-mndr. pengemarkedsrente, nivå	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1
Råoljepris, kroner per fat	379	425	469	444	489	437	509
Importveid kursindeks, positivt tall angir svakere krone	1,9	0,1	-3,2	-2,0	0,0	1,0	0,0

Kilde: Revidert budsjett 2017 (FIN mai 17), ØA 1/2017 (SSB mars 17) og Nasjonalbudsjettet 2017 (FIN okt 16).

Unio mener at det innenfor en ansvarlig oljepengebruk burde være mulig å satse langt mer offensivt i kampen mot den høye arbeidsledigheten. I stedet har regjeringen igjen prioritert å bruke pengene på skattelette, til sammen 1,8 mrd. kroner. Det må både satses mer på offentlige investerings- og vedlikeholdsoppgaver i f.eks. kommuner og universitets- og høyskolesektoren hvor etterslepet er stort. Videre bør det satses på mer permanente tiltak særlig i kommesektoren, driftsbudsjettene må styrkes slik at tjenestetilbudet kan opprettholdes. Det er bedre å bruke statsbudsjettets utgiftsside enn å la pengepolitikken og lave renter ta ansvaret for å stimulere økonomien.

Regjeringen fikk milliarder i fanget

Revisjonen av 2017-budsjettet reduserer det strukturelle oljekorrigerte underskuddet med 4,7 mrd. kroner slik at bruken av oljeinntekter «bare» øker med 20 mrd. kroner fra 2016 til 2017. Om lag hver syvende krone over statsbudsjettet er hentet i oljefondet:

- Lavere lønnsvekst (i hovedsak) gir 2,1 mrd. kroner i lavere skatter og avgifter
- Lavere lønnsvekst (i hovedsak) gir 3,4 mrd. kroner i reduserte utgifter
- Økte utbytter fra statsselskapene (i hovedsak) gir 3,4 mrd. kroner i økte inntekter utenom skatter og avgifter

Regjeringen lukker pengeboka

De siste 15 årene har gjennomsnittlig innfasing av oljeinntekter i statsbudsjettet vært 12 mrd. 2017-kroner. Nå ser regjeringen for seg at dette handlingsrommet reduseres til 3-4 mrd. kroner per år de neste ti årene.

Videre vil handlingsrommet fra veksten i fastlandsøkonomien bli mindre. Underliggende realvekst i skatter og avgifter anslås til 16 mrd. kroner årlig, mens folketrygden antas å legge beslag på 10 mrd. kroner og flere eldre anslås å øke de årlige utgiftene i kommunene og sykehusene med 4 mrd. kroner. Det sier seg selv at det i framtidige statsbudsjett blir nødvendig å prioritere hardere. Den svekkelsen av skattegrunnlagene som vi har sett de siste fire årene gjør denne jobben vanskeligere.

Cappelen-utvalget

Regjeringen omtaler høringen av Cappelen-utvalget i Revidert budsjett. Unio er kritisk til at regjeringen ikke følger opp et enstemmig utvalg som legger vekt på nødvendigheten av å øke organisasjonsgraden i arbeidslivet: *«Høy organisasjonsgrad kan lette koordineringen og gi en lønnsdannelse som bedre ivaretar hensynet til høy sysselsetting og lav ledighet. Både partene og myndighetene må støtte opp om koordineringen»* (s. 13). Det er ikke bare arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden som har et ansvar for at organisasjonsgraden opprettholdes, men også myndighetene. Myndighetene må etter Unios syn fremme konkrete tiltak som bidrar til å øke organisasjonsgraden på både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden.

Unio krever nytt «TBU» for statsbudsjettens klima- og miljøeffekt

Statsbudsjettens innretning har mye å si for hvor raskt vi klarer å nå klimamålene. Det kan være stor uenighet om hvordan forskjellige budsjetttiltak påvirker utslippene. Noe av denne uenigheten kan være faglig begrunnet, men mye virker politisk begrunnet. Vi bør raskt ha på plass verktøy som kan måle statsbudsjettets måloppnåelse mht. utslippsreduksjoner. Videre bør opposisjonen ha tilgang til enkle verktøy som kan brukes i effektmålinger av sine alternative budsjetter. Det vil være en stor fordel for det videre budsjett- og klimaarbeidet og den miljøpolitiske debatt om det skapes et felles og omforent grunnlag for denne type analyser og målinger.

Unio foreslår at regjeringen raskt tar initiativ til at det opprettes et Teknisk beregningsutvalg for budsjettpolitikkens klimaeffekter. Utvalget må ha bred faglig sammensetning i tillegg til representasjon fra miljøorganisasjonene og partene i arbeidslivet. Utvalgets mandat vil være å gjennomgå og å bli omforente om de analyse- og målemetoder som benyttes.

Skatter og avgifter

Regjeringen Solberg har brukt oljepenger i stort monn for å redusere skatter og avgifter i denne stortingsperioden. Framtidige skattegrunnlag er samlet redusert med 23 mrd. kroner, nå sist med 1,8 mrd. kroner i Revidert budsjett. Redusert skatt på formue og arv, lettelser i nærings-beskatningen og lettelser i inntektsbeskatningen for personer har tatt om lag en tredel hver.

Unio mener svekkelsen av det framtidige skattegrunnlaget er svært uheldig. Utfordringene med økt omstillingsbehov, større krav til utdanning og kvalifisering, kvalitet i velferdstilbudet og eldrebølgen er store. Revidert budsjett viser også at det framtidige handlingsrommet er svært begrenset sammenliknet med tiåret vi har bak oss. Mens regjeringen øker oljepengebruken med 20 mrd. kroner i år, vil vi i framtidige budsjetter kun kunne regne med 3-4 mrd. kroner i friske oljekroner. Skattelettelsene står seg også dårlig i et utjamningsperspektiv når en stor del av lettelsene har gått til de rikeste med de høyeste formuene.

Av de nye skattelettelsene på 1,8 mrd kroner på årsbasis som regjeringen foreslår, skal bare 300 mill. kroner dekkes innenfor årets budsjett fordi helårsvirkningen av forslagene eller det at det er etterskuddspliktig skatt gjør at utgiftene først kommer på 2018-budsjettet.

Minstefradrag pensjonsinntekt og trygdeoppgjøret

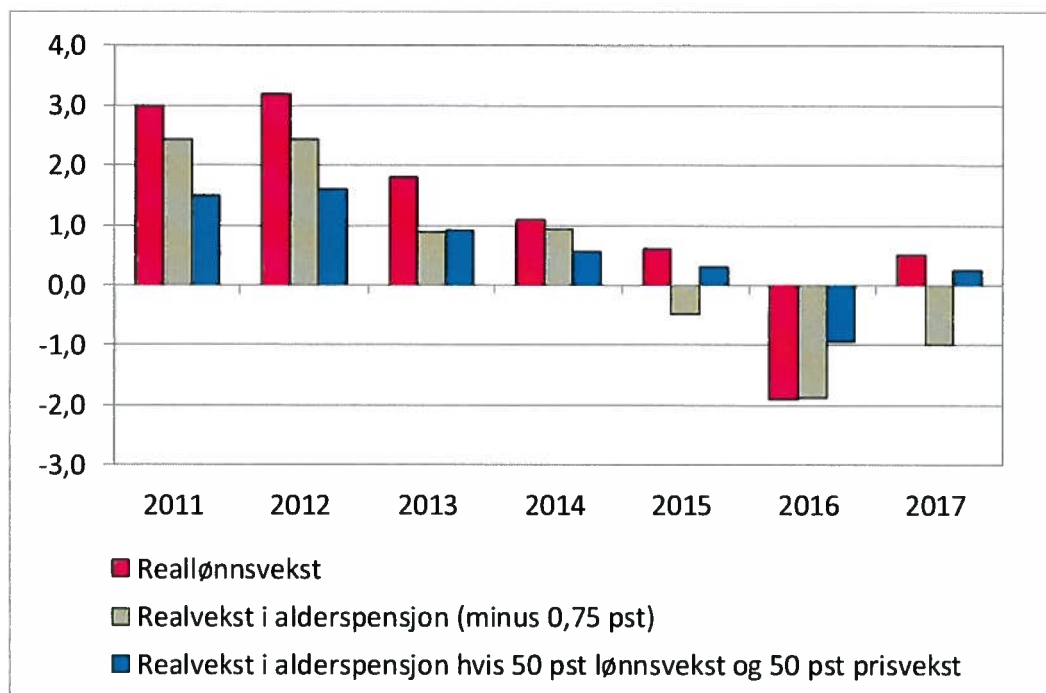
Regjeringen hadde bare skattelette å tilby pensjonistene i trygdedrøftingene. Regjeringen lot etterreguleringen for 2016 få fullt gjennomslag. Dette er sterkt kritikkverdig. Regjeringen overser dermed både organisasjonenes og TBUs forklaring om at den lave målte lønnsveksten i 2016 skyldes strukturelle forhold i arbeidsmarkedet som reguleringsforskriftens «særlige forhold» åpner for at det kan tas hensyn til. Reguleringen av pensjonene vil, hvis trygdeoppgjøret blir stående både gi et fradrag på 0,7 pst fordi trygdeoppgjøret i fjor la til grunn høyere lønnsvekst enn det statistikken viser, i tillegg til den vanlige underreguleringen i forhold til lønnsveksten i år på 0,75 prosent. Resultatet vil bli en reell nedgang i alderspensjonene på 1 prosent i 2017, etter tilsvarende nedganger i både 2016 og 2015.

Regjeringen foreslår derimot å øke minstefradraget for pensjonister med 6200 kroner til 81200 kroner for inntektsåret 2017, noe som innebærer at alle som får fullt minstefradrag (pensjonsinntekt høyere enn 262000 kroner) får 1488 kroner i skattelette. Regjeringen øker også satsen i minstefradraget for pensjonister fra 29 pst til 31 pst. Gjennomsnittlig skattelette for pensjonistene er etter forslaget ifølge Revidert budsjett på 1000 kroner, og samlet skattelette utgjør 840 mill. kroner. Som vi ser av tabell 3 gir forslaget lite eller ingenting til de med lave pensjoner. Minstepensjonister og de med litt høyere pensjoner enn minstepensjon betaler ikke skatt og omfattes dermed ikke av forslaget. Uføretrygdete får heller ikke skattelette når minstefradraget for pensjonsinntekt øker fordi uføretrygd beskattes som lønnsinntekt.

Tabell 3: Skattelette av forslaget om økt minstefradrag for pensjonister etter inntekt

Bruttoinntekt	Antall	Gjennomsnittlig skattelette
0 - 150 000	43 200	0 kroner
150 000 - 200 000	110 400	-100 kroner
200 000 - 250 000	135 000	-900 kroner
250 000 - 300 000	132 700	-1 300 kroner
300 000 - 350 000	123 600	-1 400 kroner
350 000 - 400 000	94 700	-1 300 kroner
400 000 - 450 000	63 200	-1 200 kroner
450 000 - 1 000 000	145 300	-1 000 kroner

Kilde: Finansdepartementet

Figur 1: Realvekst i lønninger og alderspensjon 2011-2017*

* Reallønnsnedgangen for arbeidstakere i 2016 overvurderes i figuren. Justert for strukturelle endringer som påvirket den statistisk målte lønnsveksten var reallønnsnedgangen om lag 1,2 pst. I 2017 er det brukt RNBs anslag på 2,4 pst lønnsvekst og 1,9 pst prisvekst.

Unio mener det hadde vært riktigere å bruke reguleringsforskriftens bestemmelser om «særlige forhold» og sett bort fra etterreguleringen for 2016 enn å foreslå kompensierende skattelettelser gjennom økningen i minstefradraget for pensjonistene. Unio ber Storting gjøre om på resultatet av trygdedrøftingene og droppe økningen i minstefradraget.

Unio minner også Stortinget om at intensjonen med den årlige underreguleringen er å regulere pensjonene med halvparten av reallønnsveksten. 2017 blir det tredje året på rad med realinntektsnedgang for pensjonistene, også om etterreguleringen for 2016 droppes. Unio ber Stortinget gjennomføre intensjonen med sitt forslag og fra 2017 gå bort fra underreguleringen med 0,75 prosent og gjennomføre reguleringen av løpende pensjoner med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst. Figur 1 viser de uheldige utslagene av dagens reguleringsregime som etter Unios mening bidrar til å svekke oppslutningen om Pensjonsreformen.

Skattelette for individuell pensjonssparing

Regjeringen foreslår å øke muligheten til individuell pensjonssparing (i dag IPA) fra 15 000 kroner til 40 000 kroner, ordningen skal kun skattes som alminnelig inntekt (24 pst) ved uttak. Regjeringen kvitterer med dette forslaget ut et punkt i regjeringserklæringen. Skatteletten er samlet anslått til 430 mill. kroner på årsbasis. Unio mener at en for gunstig individuell ordning for pensjonssparing kan svekke grunnlaget for de kollektive pensjonsspareordningene gjennom arbeidsforhold.

Økt sparemulighet i pensjon for selvstendig næringsdrivende

Satsen foreslås økt fra 4 til 6 prosent av pensjonsgivende inntekt. Unio støtter forslaget som vil gjøre det lettere for selvstendig næringsdrivende å kunne spare til pensjon med skattefradrag på samme måte som lønnstakere.

Insentiver for oppstartsselskaper

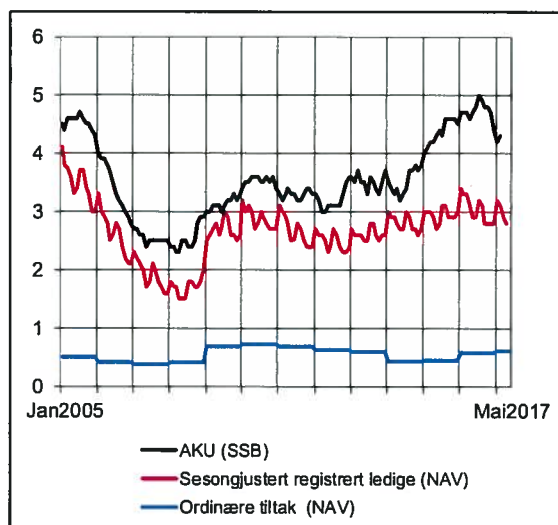
Regjeringen foreslår at personlige investorer skal få inntil 500 000 kroner i årlig fradrag i alminnelig inntekt hvis de investerer i visse typer aksjeselskap. Investoren må beholde aksjene i minst tre år for å få rett til fradrag. Unio er kritisk til innretningen av ordningen, det er usikkert hvor treffsikker den er, annet enn å gi skattelette til investorer som investerer i denne type selskaper uansett. Påløpt provenytopp i 2017 er anslått til 330 mill. kroner.

Arbeidsmarkedet

Sysselettingen har stått stille de siste årene. Befolkningen har på sin side økt med over 100 000 personer etter oljeprisfallet i 2014. Sysselettingsandelen har dermed falt kraftig. AKU-ledigheten falt på slutten av fjoråret, men tok seg noe opp igjen i 1. kvartal i år. I følge AKU er 124 000 personer helt ledige i 1. kvartal 2017, det tilsvarer 4,5 pst av arbeidsstyrken.

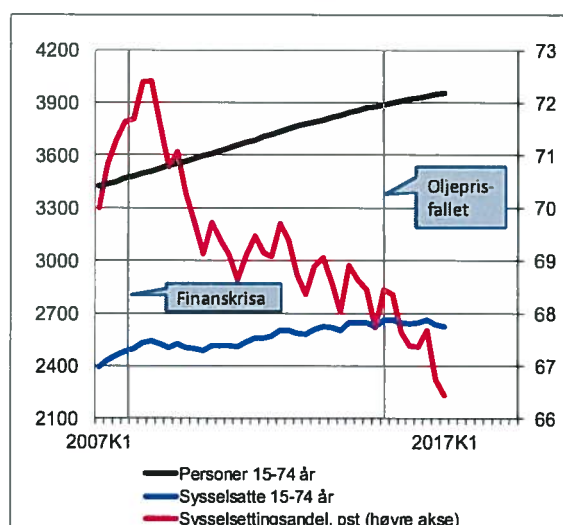
Den registrerte NAV-arbeidsledigheten har ikke endret seg mye siden august i fjor og var i april 2017 2,8 pst. Forskjellene mellom de to ledighetsmålene skyldes dels studenter som ønsker deltidsarbeid, dels andre forhold. Halvparten av økning i AKU-ledigheten fra 2012-2016 er personer som også er registrert helt ledige i NAV. En fjerdedel er under utdanning, men ønsker deltidsarbeid, den siste fjerdedelen har andre statuser i NAV-registrene eller finnes ikke i disse. Noe kan også forklares med oppsagte som har fått sluttpakker og ennå ikke registrert i NAV-tallene og at AKU-tallene fanger opp de som fortsatt er arbeidsledige etter at dagpengerperioden er utløpt.

Figur 2: Arbeidsledighet og ordinære tiltak i prosent av arbeidsstyrke

Kilde: SSB og NAV

Figur 3: Personer (1000), sysselsatte (1000) og sysselettingsandel (prosent, høyre akse)

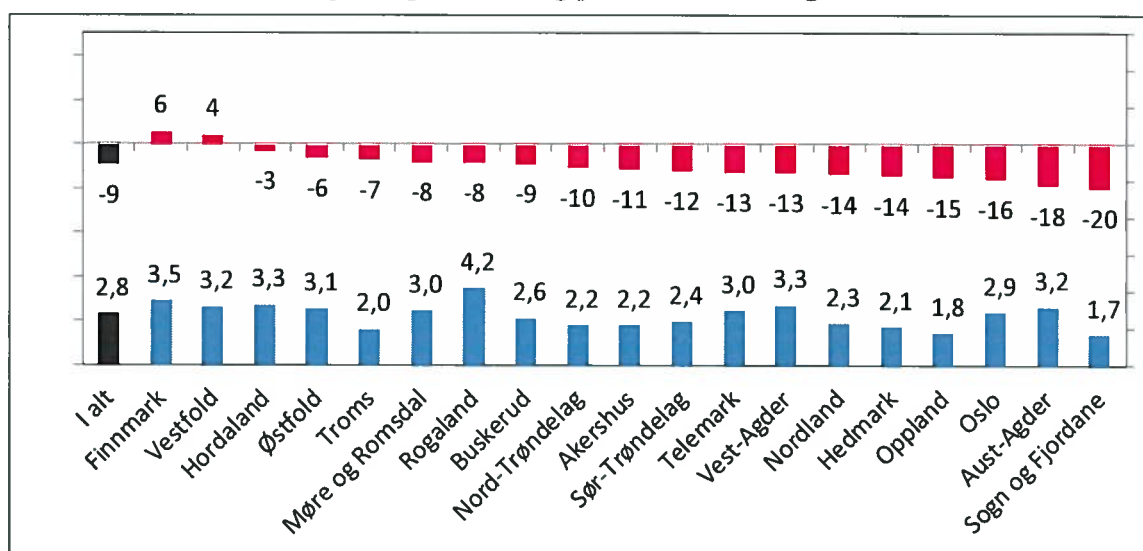
Kilde: SSB AKU

De fylkesvise NAV-tallene viser at ledigheten det siste året har bedret seg i alle fylkes bortsett fra Vestfold og Finnmark. Arbeidsledigheten er fortsetter høy i oljefylkene på Vestlandet, men den registrerte ledigheten viser tegn til bedring også her. Figur 3 viser at Rogaland har høyst ledighet i landet, men antall ledige har gått ned med 8 prosent siste 12 måneder. Både AKU-tallene og NAV-tallene viser at ledigheten er langt høyere for ungdom og at den er betydelig høyere for menn enn for kvinner.

Kraftig fall i sysselsettingsandelen

Andelen sysselsatte i alderen 15-74 år sett i forhold til befolkningen i samme alder har falt med 2,2 prosentpoeng etter oljeprisfallet. Sammenlikner vi med nivået før finanskrisa har sysselsettingsandelen falt med 5,6 prosentpoeng. Første kvartal 2017 var sysselsettingsandelen 66,4 pst. For å komme opp på samme sysselsettingsandel som før finanskrisa måtte 220 000 flere personer vært i arbeid i dag. Gjøres sammenlikningen med sysselsettingsandelen før oljeprisfallet måtte 86 000 flere personer vært i arbeid. Dette viser at sysselsettingen har utviklet seg meget svakt de siste årene. Mange har trukket seg ut av arbeidsmarkedet.

Figur 4: Registrert ledighet april 2017 og prosentvis økning siste 12 måneder

Kilde: NAV

Fra 2013 til 2016 har sysselsettingsandelen i aldersgruppa 15-74 år gått ned med 1,4 prosentpoeng. Av AKU framkommer det at økt arbeidsledighet bidrar med 0,9 prosentenheter og frafall fra arbeidsstyrken med 0,6 prosentenheter. I samme periode har antallet i samme aldersgruppe helt utenfor arbeidsstyrken økt med 61 000 personer.

Rettferdig omstilling: Styrk arbeidsmarkedspolitikken

Unio har lenge ment at de ordinære arbeidsmarkedstiltakene må opp på et høyere nivå, og at NAV selv må gjennomføre flere tiltak i egenregi for styrke «A-en i NAV». Det er viktig for at etaten skal ha best mulig kunnskap og kompetanse om det lokale arbeidsmarkedet og gjennomføringen av arbeidsmarkedspolitikken. Økt ungdomsledighet, økt langtidsledighet og flere innvandrere og asylsøkere tilsier en kraftig styrking av arbeidsmarkedspolitikken.

Regjeringen foreslår i Revidert budsjett en beskjedne økning i de ordinære arbeidsmarkedstiltakene på 500 plasser siste halvår i år. Gjennomsnittlig tiltaksnivå i 2017 blir da 17 250 mot 17 750 i 2016.

Unio krever at de ordinære arbeidsmarkedstiltakene økes med 2000 plasser i andre halvår for å hindre utstøting av langtidsledige og innvandrere og slik at ungdom 20-24 år kan tilbys en utdannings- og aktivitetsgaranti. Dette må komme i tillegg til det som trengs for å tilby flere flykninger arbeidsmarkedstiltak. Videre foreslår Unio at tiltakene for de yrkeshemmede økes med 1000 plasser. Unio er sterkt kritisk til at regjeringen har fjernet ungdomsgarantiene. Unnskyldningen om at disse ikke virket skyldes det lave tiltaksnivået og svake oppfølgingen av ungdom som faller ut av skolen.

Vi ser nå et skift i arbeidsmarkedet der mange med relativt kort ledighet finner jobb raskt, mens de som har vært ledige over 6 måneder bruker mye lenger tid på å finne jobb. Faren for varig utstøting fra arbeidsmarkedet øker. For samfunnet er kostnaden av at en person er utenfor arbeidsmarkedet et helt liv 10 mill. kroner i inntektssikring og 6 mill. kroner i tapte skatteinntekter. Det kan med andre ord være mye å vinne på å øke innsatsen overfor de som sliter med å få jobb og overfor de som har for lav kompetanse og for svak formell utdanning.

Kommuneøkonomien

Kommunesektorens frie inntekter må styrkes ut over den demografiske utgiftsveksten hvis kommunene skal klare å prioritere økt lærertetthet, flere barnehagelærere, bedre satsing på helse og omsorg, rehabilitering og smart forebygging eller for å styrke bibliotek tjenesten. Sysselsettingsveksten i kommunesektoren har siden 2002 kun vært marginalt høyere i kommunal sektor enn i privat sektor til tross for høy befolkningsvekst. Antall årsverk i kommunal sektor har holdt seg stabilt rundt 17 pst av sysselsettingen totalt siden 2002.

Kommunene har over flere år stadig fått utvidet ansvar og nye brukergrupper, som følge av en rekke nye lover og reformer. Det er en dreining i kommunene fra tradisjonell institusjonsbehandling til mer hjemmebaserte tjenester og det ytes stadig mer kompleks medisinsk behandling og rehabilitering i de kommunale tjenestene. Det er et sterkt behov for bedre og mer robuste virkemidler for å utvikle både grunnleggende kompetansen i tjenestene, og mer avansert kompetanse.

Kommuneøkonomien 2017

Lavere lønnsvekst i 2017 enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet i fjor høst gir lavere kostnader, men også lavere skatte- og avgiftsinntekter. Samlet sett er realveksten i både samlede inntekter og frie inntekter svakt høyere med de reviderte tallene. Når det gjelder de nye skattelettelsene som foreslås i Revidert budsjett vil effekten disse har for kommunesektoren bli kompensert ved økninger i rammetilskuddet.

Regjeringen foreslår 172 mill. kroner til flere barnehagelærere. Det er svært positivt at regjeringen varsler at forslaget om skjerping av pedagognormen vil være en del av høringen om ny bemanningsnorm som skal sendes på høring. Dette er et viktig steg frem mot målet om 50 prosent barnehagelærere.

Regjeringen foreslår ellers penger til 1300 flere omsorgsplasser i kommunene gjennom økte investeringstilskudd etter at den opprinnelige rammen er brukt opp. Regjeringen foreslår ingen økning til Opptrappingsplan for rehabilitering. Prioritering av sykehjem og omsorgsplasser må sees i sammenheng med rehabilitering. Unio mener at vi ikke vil klare å dekke behovet for sykehjemsplasser uten kraftigere satsning på rehabilitering.

Kommuneøkonomien 2018

Regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2018 innebærer ikke noen økning i netto økt handlingsrom for kommunesektoren hvis vi legger nedre del av regjeringens intervall for økning i de frie inntektene til grunn. Øvre del av intervallet for hvor mye regjeringen vil øke de frie inntektene ligger 0,5 mrd. kroner høyere.

Tabell 4: Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2018

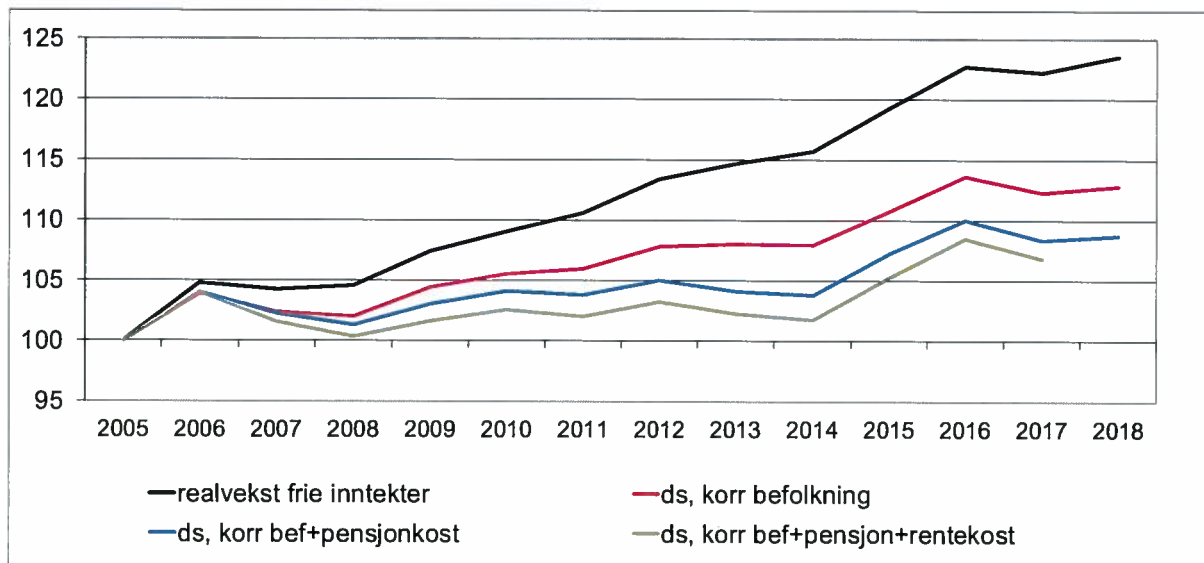
Økning i frie inntekter*	3,8 - 4,3 mrd.
Demografikostnader som må dekkes innenfor de frie inntektene	-2,23 mrd.
Økte pensjonskostnader ut over lønnsvekst	-0,35 mrd.
Investeringer ferjesamband ®	-0,10 mrd.
Tidlig innsats i barnehage og skole ®	-0,20 mrd.
Opptrapping rusomsorg ®	-0,30 mrd.
Forebyggende tiltak for barn, unge og familier ®	-0,20 mrd.
Underliggende vekst i regelstyrte ordningene innen barnevern, spesialundervisning, BPA og ressurskrevende brukere	-0,40 mrd.
«Netto» økonomisk handlingsrom fri inntekter	0 - 0,5 mrd.

*Sammenliknet med inntekter i 2017 anslått i RNB

® Regjeringens forventninger til kommunene om hva de skal prioritere innenfor de frie inntektene

Oversikten viser at økt befolkningsvekst krever økte frie inntekter på 2,2 mrd. kroner, mens regjeringens egne prioriteringer innenfor de frie inntektene utgjør 800 mill. kroner. Utgifter til regelstyrte ordninger innen barnevern, spesialundervisning, BPA og ressurskrevende brukere har i mange år vokst mer enn den generelle veksten i de frie inntektene. KS har tidligere anslått den årlige underdekningen til 400 mill. kroner. Regjeringen viser ikke denne ekstraordinære utgiftsøkningen i sin oppstilling over handlingsrommet i 2018.

Unio krever at kommunesektorens frie inntekter i 2018 styrkes med 2 mrd. kroner ut over det som trengs for å dekke den demografiske utgiftsveksten, økte pensjonskostnader og andre oppgaver som ikke er knyttet til kjerneoppgavene som utdanning, helse og omsorg. Den økte satsingen bør både gå til å bedre kvalitet i kjerneoppgavene og øke ekstraordinært vedlikehold og rehabilitering av barnehager, skoler og sykehjem/omsorgsbygg. Unio savner omtale av og videre satsning på opptrappingsplanen for rehabilitering. Vi vil særskilt følge med på om regjeringen følger opp sine lovnader knyttet til det betydelige behovet for å ruste opp rehabiliteringstilbudet i kommunene. Unio mener at 500 mill. kroner bør øremerkes til opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering i 2018.

Figur 5: Frie inntekter kommunesektoren, 2005=100, korrigert for oppgaveendringer

Figur 5 viser at de frie inntektene justert for demografi mv. hadde god vekst i 2015 og 2016. Den gunstige utviklingen skyldes først og fremst høyere skatteinnngang enn det som ble antatt i budsjettene, særlig grunnet etterskuddspliktige. Disse inntektene må anses som «engangsinntekter». Regnskapsmessig viser 2017 en nedgang som skyldes de oppjusterte nivåene året før, mens forslaget for 2018 om lag viderefører 2017-inntektene justert for demografi mv.

I Meld.St. 21 (2016-2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*, varslet regjeringen en betydelig satsing på tidlig innsats, til sammen 200 mill. kroner. Det er bra at regjeringen i kommuneproposisjonen setter av ytterligere midler til tidlig innsats i barnehage og skole, se nærmere omtale under Kunnskap i front.

Spesialisthelsetjenesten

Selv om helsebudsjettene har vokst gjennom hele perioden og antall behandlede pasienter har økt sterkt, er det ingen økning i bevilgningene til helsesektoren som ikke kan forklares av økende befolkning, generell vekst i samlede offentlige bevilgninger eller høy kostnadsvekst. Helsesektorens andel av offentlig forvaltning har ikke endret seg i perioden. Det vises til OECD-rapporten *Analysis of health spending in Norway*, som er utført for HOD.

Unio mener at de økonomiske rammene som er lagt for spesialisthelsetjenesten i 2017, ikke legger til rette for investeringer i kompetanse, utstyr og bygg i en utstrekning som er nødvendig for å oppnå en effektiv og forsvarlig drift, reduserte ventetider og økt kvalitet i pasientbehandlingen. Det er blant annet et betydelig behov for å utdanne flere spesialsykepleiere innenfor operasjon, anestesi, intensiv og barnesykepleie. Unio krever derfor at de økonomiske rammene for spesialisthelsetjenesten økes i tråd med regjeringens visjoner for spesialisthelsetjenesten.

I Revidert budsjett reduseres rammebevilgningene med 500 mill. kroner for 2017 begrunnet med lavere forventede pensjonskostnader. RHFene blir også trukket i ISF-midler med

bakgrunn i lavere aktivitet enn beregnet. Regjeringen benyttet ikke siste muligheten i denne regjeringsperioden til å nærme seg løftet om 12 mrd. kroner i perioden. Regjeringen har knapt nådd 9 mrd. kroner. Unio mener det er skuffende.

Kunnskap i front

Barnehage

Økt pedagogtetthet vil være et svært viktig bidrag til å heve kvaliteten i barnehagene. Unio er derfor positive til at regjeringen varsler at forslaget om skjerping av pedagognormen vil være en del av den kommende høringen om ny bemanningsnorm. Dette er et viktig steg mot målet om 50 prosent barnehagelærere. Det er viktig at midlene til flere barnehagelærere blir gjort tilgjengelig for både kommunale og private barnehager allerede høsten 2017. Dette gjør det mulig for både kommunale og private eiere å starte arbeidet med å ansette flere barnehagelærere. For å sikre at de bevilgede midlene blir brukt til flere barnehagelærere, må de varslede endringene i forskrift om pedagogisk bemanning sendes på høring og tre i kraft så raskt som mulig.

Unio støtter at regjeringen øker tilskuddet til samiske barnehagebarn med 5 mill. kroner. Dette vil gi et viktig bidrag til å styrke samisk språk.

Grunnskolen

I Meld.St. 21 (2016-2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*, varslet regjeringen en betydelig satsing på tidlig innsats i barnehage og skoler. Det er derfor bra og helt på sin plass at regjeringen følger dette opp med en satsing på tidlig innsats i barnehage og skole, på 200 millioner kroner i kommuneproposisjonen for 2018.

Et notat fra Utdanningsdirektoratet viser at «*tilskudd til økt lærertetthet har kun økt lærertettheten marginalt på nasjonalt nivå*». I kommuneproposisjonen foreslår regjeringen å sette av 200 mill. kroner til tidlig innsats i barnehage og skole. Disse midlene skal inngå som en del av rammetilskuddet til kommunene for 2018. Erfaringsmessig er det dessverre liten grunn til å forvente at disse midlene rent faktisk vil gi en økning i ressursbruken til tidlig innsats.

Unio mener derfor at satsingen må konkretiseres, og Stortinget må sørge for at kommunene i langt større grad blir forpliktet til å bruke midlene slik de er tiltenkt. Erfaringene fra tilskuddene til økt lærertetthet viser at strengere lovkrav som f.eks. minimumskrav til barnehage- og grunnskolelærertetthet, er den eneste måten å sikre at bevilgede midler rent faktisk kommer barnehagebarn og elever til gode.

Høyere utdanning - SAKS-prosessen

Institusjonene står fortsatt midt i krevende omstillingsprosesser som følge av fusjonene. Dette innebærer blant annet omorganisering, faglig konsolidering og gjennomgang av studieporteføljer – alt skal skje parallelt med at kvaliteten i utdanning og forskning opprettholdes og videreutvikles. Ved flere læresteder dreier det seg om campusovergrepene lærerutdanninger. Da kreves langt mer ressurser til å utforme en kvalitativ ny utdanning. Regjeringen har den siste treårsperioden bidratt med til sammen 370 mill. kroner for å understøtte SAKS-prosessene. Det har vært nødvendig, men ikke tilstrekkelig. Bevilgningen

må opprettholdes på minimum samme nivå i 2017 og 2018, dvs. 150 mill. kroner over kap. 260, til fusjoner ved statlige institusjoner. Det lå inne i budsjettet for 2017, men i Revidert foreslås at 10,2 mill. kroner (av de 150) benyttes til å støtte opp om sammenslåinger i den private delen av UH-sektoren og til sammenslåing av studentsamskipnader. Unio ser at også disse prosessene må stimuleres økonomisk, men mener det her burde vært tilført friske midler.

Lærerutdanningen

To tredjedeler av de 150 mill. kroner regjeringen bevilget til innføring av femårig lærerutdanning, flyttes nå bort fra institusjonenes grunnbevilgninger. Samtidig mister statlige universiteter og høyskoler 10 mill. kroner i fusjonsmidler. Unio mener regjeringen med dette skaper unødig støy i en kritisk fase for lærerutdanningen, og at en med disse omdisponeringene tar bort et viktig økonomisk grunnlag for å lykkes.

Regjeringen har i 2017 bevilget 150 mill. kroner til oppfølging av lærerløftet og innføring av ny femårig masterutdanning for grunnskolelærere. Dette er gitt over institusjonenes grunnbevilgning (kap 260, post 50). I revidert overføres 2/3 av disse midlene til kap 281 – felles tiltak for universiteter og høyskoler. Pengene skal fortsatt gå til lærerutdanningene; i form av styrket internasjonalisering, digitalisering, praksis og forskningsinnretning. Det er bra, men midlene kommer i langt mindre grad det enkelte fagmiljø til gode. I orienteringen til institusjonene i oktober 2016 het det at regjeringen skulle komme tilbake til fordelingen av disse midlene til institusjonene. De var bevilget over post 50 – statlige universiteter og høyskoler. I det ligger en forespeiling om at pengene skulle fordeles til fagmiljøene som skal gjøre jobben. Fagmiljøene ved de enkelte lærerutdanningsinstitusjoner er nøkkelen til kvalitet i de nye utdanningene. Det er her nye programplaner skal utformes og her fagutviklingen først og fremst må finne sted. Lærerutdanningene er komplekse utdanninger med store krav til samarbeid på tvers av fag og enheter ved den enkelte institusjon og med praksisfeltet. Det er nødvendig at det er godt med tid og ressurser til dette arbeidet.

Videreutdanning av lærere

Det er fortsatt høy søknad til videreutdanning innenfor strategien Kompetanse for kvalitet i 2017. Dette viser at lærere ønsker etter- og videreutdanning. Det er derfor viktig at regjeringen styrker denne satsingen i Revidert budsjett, slik at enda flere lærere kan delta.

Det er derimot bekymringsfullt at færre enn forventet som arbeider i undervisningsstillinger uten godkjent lærerutdanning, benytter seg av ordninger der de kan ta praktisk-pedagogisk utdanning eller yrkesfaglærerutdanning. Dette ser ut til å være en varig trend. Unio mener derfor at det bør utredes hvorfor søkingen på disse ordningene er lavere enn forventet, og hvilke tiltak som kan iverksettes for å endre dette.

Studiefinansiering og studentvelferd

Unio mener nedskrivning av studielån for lærerutdannede er et godt tiltak for å få flere til å velge grunnskolelærerutdanning. Rekrutteringsutfordringene er likevel så store at flere tiltak må til. Også de særskilte insentivene for å rekruttere lærere til Nord-Norge er Unio positive til. Unio håper dette kan medvirke til å redusere andelen ukvalifiserte lærere i landsdelen.

Det er stort behov for studentboliger. Unio mener det bør bygges minst 3000 nye studentboliger årlig til det er oppnådd 20 prosent dekningsgrad. Unio krever derfor tilskudd til bygging av 500 nye studentboliger i revidert budsjett.

NOKUT

Godkjenning av utenlandsk utdanning og kvalifikasjonsvurdering for flyktninger er en forutsetning for at hurtigsporet for integrering av flyktninger skal lykkes. Unio krever derfor en styrking av budsjettet til NOKUT. NOKUT opplevde en vekst i antallet søknader om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning i 2016, og deres beregninger tilsier at det vil komme en ytterligere økning på mellom 11 og 18 prosent i 2017. Veksten i antallet søknader har ført til økt saksbehandlingstid, og en ytterligere økning i 2017 skaper utfordringer for NOKUTs kapasitet og saksbehandlingstid. Oppstart av nye tjenester som kvalifikasjonsvurdering for flyktninger og ny godkjenning av utenlandsk fagskoleutdanning er blitt utsatt. Unio krever at Stortinget styrker NOKUTs budsjett med 10 millioner kroner, slik at kvalifikasjonsvurdering for flyktninger kan iverksettes, og saksbehandlingstiden for generelle godkjenninger ikke øker ytterligere.

Vennlig hilsen

Unio

Ragnhild Lied
Leder

Erik Orskaug
Sjeføkonom

Kopi:

Arbeids- og sosialkomiteen
Familie- og kulturkomiteen
Helse- og omsorgskomiteen
Justiskomiteen
Kirke, utdannings- og forskningskomiteen
Parlamentariske ledere på Stortinget
Partigruppene på Stortinget
Regjeringen

Unio har 350.000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister og bibliotekarere

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier :
sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og
privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av
utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og
pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

Presteforeningen

ergoterapeutene

AKADEMIKER
FORBUNDET

Det Norske Diakonforbund
It's about the good of others

Skatterevisorenes
Forening

